

ಅಂಬೇಡ್ಕರ್ ಎಂಬ ಅಮರ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವ

ಶಿವಲಿಂಗೇಗೌಡ ಡಿ.*

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.21794478>

ABSTRACT

ಡಾ. ಬಿ.ಆರ್. ಅಂಬೇಡ್ಕರ್ ಅವರನ್ನು ಕೇವಲ ಸಂವಿಧಾನ ಶಿಲ್ಪಿ ಅಥವಾ ಸೀಮಿತ ಚೌಕಟ್ಟಿನ ದಲಿತ ನಾಯಕರನ್ನಾಗಿ ಬಿಂಬಿಸುವ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಮೀರಿ, ಅವರೊಬ್ಬ ಕ್ರಾಂತಿಕಾರಿ, ಆರ್ಥಿಕ ತಜ್ಞ ಹಾಗೂ ಬಹುಮುಖಿ ವಿದ್ವಾಂಸ ಎಂಬುದನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಎತ್ತಿತೋರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಅಸ್ಪೃಶ್ಯತೆಯ ನಿವಾರಣೆ, ಸಾಮಾಜಿಕ ಸಮಾನತೆ ಮತ್ತು ಶೋಷಿತರ ಸ್ವಾಭಿಮಾನದ ಜಾಗೃತಿಗಾಗಿ ಅವರು ತಮ್ಮ ಇಡೀ ಬದುಕನ್ನೇ ಮುಡಿಪಾಗಿಟ್ಟರು. ಕಬೀರ್, ಬುದ್ಧ ಮತ್ತು ಫುಲೆ ಅವರ ಚಿಂತನೆಗಳಿಂದ ಪ್ರಭಾವಿತರಾಗಿದ್ದ ಅವರು, ಮನುಷ್ಯನ ಘನತೆಯನ್ನು ಎತ್ತಿಹಿಡಿಯುವ ನೈತಿಕ ಧರ್ಮವನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿದರು. ಕೇವಲ ಸರ್ವೋಚ್ಚತೆಯ ಅನುಕಂಪವನ್ನು ನಿರಾಕರಿಸಿ, 'ಶಿಕ್ಷಣ, ಸಂಘಟನೆ ಮತ್ತು ಹೋರಾಟ'ಗಳ ಮೂಲಕ ಸಾಂವಿಧಾನಿಕ ಹಕ್ಕುಗಳನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳುವ ದಿಟ್ಟ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ತೋರಿದರು. ಇಂದಿನ ಭಾರತದ ಸಾಮಾಜಿಕ ಹಾಗೂ ರಾಜಕೀಯ ಬಿಕ್ಕಟ್ಟುಗಳನ್ನು ಪರಿಹರಿಸಲು ಅಂಬೇಡ್ಕರರ ವಿಚಾರಧಾರೆಗಳನ್ನು ಸಮಗ್ರವಾಗಿ ಗ್ರಹಿಸಿ, ದೇಶದ ಪುನರ್ನಿರ್ಮಾಣದ ತಾತ್ವಿಕ ತಳಹದಿಯಾಗಿ ಅಳವಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾದ ತುರ್ತು ಅಗತ್ಯವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ವಿಶ್ಲೇಷಿಸಲಾಗಿದೆ.

KEYWORDS: ಡಾ. ಬಿ.ಆರ್. ಅಂಬೇಡ್ಕರ್, ಬಹುಮುಖಿ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವ, ಸಾಮಾಜಿಕ ಸಮಾನತೆ, ಅಸ್ಪೃಶ್ಯತೆ ನಿವಾರಣೆ, ಶಿಕ್ಷಣ, ಸಂಘಟನೆ ಮತ್ತು ಹೋರಾಟ.

* ಡಾ. ಶಿವಲಿಂಗೇಗೌಡ ಡಿ., ಸಹ ಪ್ರಾಧ್ಯಾಪಕರು, ಕನ್ನಡ ವಿಭಾಗ, ಸರ್ಕಾರಿ ಪ್ರಥಮ ದರ್ಜೆ ಕಾಲೇಜು, ರಾಮನಗರ, ಬೆಂಗಳೂರು ದಕ್ಷಿಣ ಜಿಲ್ಲೆ.

ಆಧುನಿಕ ಭಾರತ ಕಂಡ ಧೀಮಂತ ಮತ್ತು ಉದಾತ್ತ ನಾಯಕರಲ್ಲಿ ಅಂಬೇಡ್ಕರ್ ಅಗ್ರಗಣ್ಯರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಅವರು ಆಧುನಿಕ ಭಾರತದ ರಾಜಕೀಯ, ಸಾಮಾಜಿಕ ವಾತಾವರಣದ ಅಸಾಧಾರಣ ಸಮಷ್ಟಿಪ್ರಜ್ಞೆಯ ಸಂಕೇತವಾಗಿದ್ದಂತವರು. ಅಸ್ಪೃಶ್ಯರೆಂದು ಕರೆಯಲಾದ ವರ್ಗದವರ ಘನತೆ, ಸ್ವಾಭಿಮಾನ, ಸಮಾನತೆಗಾಗಿ ಮತ್ತು ಜಾತೀಯತೆಯನ್ನು ತೊಡೆದು ಹಾಕಲು ಹೋರಾಡಿದ ಕ್ರಾಂತಿಕಾರಿ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವ ಅವರದ್ದು. ಇಂದಿಗೂ ಭಾರತವೂ ಒಳಗೊಂಡಂತೆ ಜಗತ್ತಿನ ರಾಜಕೀಯ, ಸಾಮಾಜಿಕ ಮತ್ತು ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಬದುಕಿನ ಎಲ್ಲ ಆಗುಹೋಗುಗಳ ಮೇಲೆ ಅಂಬೇಡ್ಕರ್ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವ ಮತ್ತು ಚಿಂತನೆಗಳು ಪ್ರಭಾವ ಬೀರುತ್ತಲೇ ಇವೆ. ಇಂದಿಗೂ ಜೀವಂತವಾಗಿರುವ ಅಸ್ಪೃಶ್ಯತೆಯ ಆಚರಣೆ, ಶೋಷಣೆ, ರಾಜಕೀಯ ಭ್ರಷ್ಟತೆ, ಅಸಮಾನತೆ, ಆರ್ಥಿಕ ಮತ್ತು ಸಾಮಾಜಿಕ ಬಿಕ್ಕಟ್ಟುಗಳ ನಡುವೆ ಅಂಬೇಡ್ಕರರನ್ನು ಅರ್ಥ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಬಗೆ, ಸಮಕಾಲೀನ ಸಾಮಾಜಿಕ ಮತ್ತು ರಾಜಕೀಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗಳು ಅಂಬೇಡ್ಕರ್ ಅವರನ್ನು ಬಿಂಬಿಸುತ್ತಿರುವ ವಿಧಾನ, ದಲಿತ ಮತ್ತು ಶೋಷಿತ ಸಮುದಾಯದ ಹೋರಾಟಗಳು ಅಂಬೇಡ್ಕರಿಂದ ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವ ಶಕ್ತಿಯ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಕುರಿತಂತೆ ಚರ್ಚಿಸಲು ಅಂಬೇಡ್ಕರ್ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವದ ಗ್ರಹಿಕೆ ಸಹಾಯಕವಾಗಬಲ್ಲದು.

ಮಹಾಜ್ಞಾನಿ ಅಂಬೇಡ್ಕರರ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವವನ್ನು ಹಲವಾರು ಅಂಶಗಳು ರೂಪಿಸಿವೆ. ಅಂಬೇಡ್ಕರರ ಕುಟುಂಬ ಕಬೀರ್ ಪಂಥದವರಾಗಿದ್ದರು. ಅವರು ಆಗಾಗ ಕಬೀರರ ದೋಹೆಗಳನ್ನು ಗುನುಗಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಹಾಗಾಗಿ ಅಂಬೇಡ್ಕರ್ ಮೇಲೆ ಕಬೀರ್ ಚಿಂತನೆಗಳ ಪ್ರಭಾವ ಗಾಢವಾಗಿದೆ. ಅದರೊಂದಿಗೆ ಜ್ಯೋತಿಬಾಘಲೆ ಮತ್ತು ಬುದ್ಧನಂತ ಉನ್ನತ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವಗಳು ಮತ್ತು ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ವಿದ್ವಾಂಸರುಗಳ ಚಿಂತನೆಗಳು ಅಂಬೇಡ್ಕರ್ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವವನ್ನು ಗಾಢವಾಗಿ ಪ್ರಭಾವಿಸಿವೆ. ಇವುಗಳೊಂದಿಗೆ ಅಂಬೇಡ್ಕರ್ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವದ ಮೇಲೆ ಪ್ರಭಾವ ಬೀರಿದ ಕೌಟುಂಬಿಕ ಪರಿಸರ, ತಂದೆಯ ಶಿಸ್ತು, ತಾಯಿಯ ಭಕ್ತಿ, ಬದುಕುದ್ದಕ್ಕೂ ಪಡೆದ ಅಸ್ಪೃಶ್ಯತಾನುಭವ, ಅವಮಾನ ಹಾಗೂ ಪಾಶ್ಚಿಮಾತ್ಯ ಜಾತಿಮುಕ್ತ ಸಾಮಾಜಿಕ ಅನುಭವಗಳು, ಉದಾರವಾದಿ ಪ್ರಜಾಪ್ರಭುತ್ವದ ಮಾದರಿಗಳು ಅವರ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವವನ್ನು ರೂಪಿಸಿವೆ.

ನಮ್ಮ ಸಾಮಾಜಿಕ ಮತ್ತು ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಪರಿಸರದಲ್ಲಿ ಅಂಬೇಡ್ಕರರ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವವನ್ನು ಎರಡು ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಗ್ರಹಿಸುತ್ತಾ ಬರಲಾಗಿದೆ. ಒಂದು ಸಂವಿಧಾನ ಶಿಲ್ಪಿಯಾಗಿ, ಇನ್ನೊಂದು ಜಾತಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಜೊತೆಗೆ ಅಂಟಿಕೊಂಡಿರುವ ಅಸ್ಪೃಶ್ಯತೆಯ ಅಮಾನವೀಯ ಸಾಮಾಜಿಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ತೊಡೆದುಹಾಕಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದ ಕ್ರಾಂತಿಕಾರಿ ಶಕ್ತಿಯಾಗಿ. ಈ ಎರಡೂ ಬಗೆಯ ಗ್ರಹಿಕೆಗಳು ಅಂಬೇಡ್ಕರ್ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವವನ್ನು ಸಾಮಾನ್ಯವಾದ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಗ್ರಹಿಸುತ್ತಿವೆ. ಅಂದರೆ ಇವು ಅಂಬೇಡ್ಕರರನ್ನು ಆಳವಾಗಿ ಗ್ರಹಿಸುವಲ್ಲಿ ವಿಫಲವಾಗಿವೆ ಎಂದೆನಿಸುತ್ತದೆ.

ಅಂಬೇಡ್ಕರ್ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವ ಕಾಲಪ್ರವಾಹದಲ್ಲಿ ಕಳೆದುಹೋಗದೆ ದಿನೇ ದಿನೇ ವಿಸ್ತಾರವಾಗುತ್ತಾ, ಭಿನ್ನ ಭಿನ್ನ ಅರ್ಥಸಾಧ್ಯತೆಗಳೊಂದಿಗೆ, ವರ್ತಮಾನದ ಹಲವು

ವಿದ್ಯಮಾನಗಳೊಂದಿಗೆ ಮುಖಾಮುಖಿಯಾಗುತ್ತಿದೆ. ವರ್ತಮಾನದ ಎಲ್ಲ ಬಗೆಯ ಆರ್ಥಿಕ, ಸಾಮಾಜಿಕ, ರಾಜಕೀಯ, ವಿದ್ಯಮಾನಗಳಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಪರಿಗಣಿಸಲೇಬೇಕಾದ ಚಿಂತನೆಗಳು ಅವರವು. ಹಾಗಾಗಿ ಅಂಬೇಡ್ಕರ್ ಅವರನ್ನು ಕೇವಲ ಒಬ್ಬ ವ್ಯಕ್ತಿಯಾಗಿ, ಒಂದು ಸಿದ್ಧಾಂತದ ಹರಿಕಾರನಾಗಿ, ಒಂದು ಪಂಥದ ನೇತಾರನಾಗಿ ಮಾತ್ರ ಗ್ರಹಿಸುವುದು ಅವರ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವವನ್ನು ಸೀಮಿತ ಚೌಕಟ್ಟಿಗೆ ಒಳಪಡಿಸಿದಂತಾಗಿಬಿಡುತ್ತದೆ.

ಸಾಮಾಜಿಕ ಕಳಕಳಿಯುಳ್ಳ ಪ್ರತಿಭಾನ್ವಿತ ಹಾಗೂ ಬಹುಮುಖ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವ ಅಂಬೇಡ್ಕರರು. ಅಂಬೇಡ್ಕರರ ಬದುಕು, ಹೋರಾಟ, ಚಿಂತನೆ, ಬರವಣಿಗೆ, ವೃತ್ತಿ, ಪ್ರವೃತ್ತಿ, ಇವುಗಳ ಹಿಂದೆ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿದ ಅವರ ಮಾನವೀಯ ಮುಖಗಳ ಮುಖಾಂತರ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವವನ್ನು ವಿವೇಚಿಸಿದಾಗ ಅವರ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವದ ಹರವು-ಆಳಗಳು ಗೋಚರವಾಗುತ್ತವೆ. ಈ ನಿಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ನೋಡಿದಾಗ ಅಂಬೇಡ್ಕರರ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವ ಬಹುಮುಖವಾದದ್ದು. ಅವರು ಒಬ್ಬ ಆರ್ಥಿಕ ತಜ್ಞ, ರಾಜಕೀಯ ಚಿಂತಕ, ತತ್ವಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞ, ಪ್ರತಿಕೋದ್ಯಮಿ, ಶಿಕ್ಷಣತಜ್ಞ, ಸಂವಿಧಾನ ಶಿಲ್ಪಿ, ಹೋರಾಟಗಾರ, ಕಾರ್ಮಿಕ ನಾಯಕ, ದೊಡ್ಡ ವಿದ್ವಾಂಸ, ಹಾಗೂ ಮಾನವೀಯ ಅಂತಃಕರಣವುಳ್ಳ ತಾಯನದ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವ ಅವರದ್ದು.

ಹೀಗೆ ಹಲವು ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿಸಿಕೊಂಡ, ಈ ದೇಶದ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಬದುಕಿನ ನಾಡಿಮಿಡಿತವನ್ನು, ಅದರ ಸೂಕ್ಷ್ಮತೆಯಲ್ಲಿ ಅರಿತಂತ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವ ಅಂಬೇಡ್ಕರ್ ಅವರದ್ದು. ಆದರೆ ಇದುವರೆಗೆ ಈ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಅಂಬೇಡ್ಕರ್ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವವನ್ನು ಸೀಮಿತ ಚೌಕಟ್ಟಿಗೆ ಒಳಪಡಿಸಿ ಗ್ರಹಿಸುವ ಮತ್ತು ಬಿಂಬಿಸುವ ರಾಜಕಾರಣಗಳು ನಡೆಯುತ್ತಿವೆ. ಅಂಬೇಡ್ಕರರ ಇಡೀ ಬದುಕು, ಚಿಂತನೆ, ಹೋರಾಟಗಳು ಈ ದೇಶದ ಸಾಮಾಜಿಕ, ರಾಜಕೀಯ, ಧಾರ್ಮಿಕ ಪರಿಸರವನ್ನು ಸಮಾನತೆ, ಭ್ರಾತೃತ್ವದ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ರೂಪಿಸಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದವುಗಳಾಗಿವೆ. ಈ ದೇಶದ ಸಾಮಾಜಿಕ, ಧಾರ್ಮಿಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ನಿಜವಾದ ಸಮಸ್ಯೆಗಳ ಮೂಲವನ್ನು ಖಚಿತವಾಗಿ ಗುರುತಿಸಿದ ಮತ್ತು ಅವುಗಳಿಗೆ ಶಾಶ್ವತವನ್ನಬಹುದಾದ ಪರಿಹಾರಗಳನ್ನು ಹುಡುಕಿಕೊಡಲು ಚಿಂತಿಸಿದವರು ಅಂಬೇಡ್ಕರ್. ಈ ದೇಶ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಗಳಿಸಿ ಏಳು ದಶಕಗಳು ಪೂರೈಸುತ್ತಿದ್ದರೂ ಅಂಬೇಡ್ಕರ್ ಹೋರಾಟಗಳ ಉದ್ದೇಶ ಮತ್ತು ಅವರು ಕಂಡ ಕನಸುಗಳು ಕನಸಾಗೇ ಉಳಿದಿರುವುದಕ್ಕೆ ಕಾರಣ ಅವರನ್ನು, ಅವರ ಚಿಂತನೆಗಳ ಮೂಲ ಆಶಯಗಳನ್ನು ಸಮಗ್ರವಾಗಿ ಮತ್ತು ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿ ಗ್ರಹಿಸದೆ ಇರುವುದೇ ಆಗಿದೆ. ಭಾರತದ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯ ಮತ್ತು ಪುನರಾರೂಪಿಸುವ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯಲ್ಲಿ ಅಂಬೇಡ್ಕರರ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಗಂಭೀರವಾಗಿ ಪರಿಗಣಿಸದೆ ಇರುವುದೇ ಈ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಇನ್ನು ಅಸಮಾನತೆ, ಶೋಷಣೆ, ಜಾತೀಯತೆಗಳು ಜೀವಂತವಾಗಿರಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗಿರುವುದು. ಅಸಮಾನತೆ ಮತ್ತು ಜಾತೀಯತೆಗಳನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಪ್ರಭುತ್ವ ಹಾಗೂ ಮೇಲ್ವರ್ಗಗಳ ಹುನ್ನಾರಗಳು ಅಂಬೇಡ್ಕರ್ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವವನ್ನು ಸೀಮಿತ ಚೌಕಟ್ಟಿಗೆ ಒಳಪಡಿಸುವ, ಕೇವಲ ಗೌರವದ ಸರಕಾಗಿಸುವ ಕೆಲಸದಲ್ಲಿ ನಿರತವಾಗಿವೆ.

ಅಂಬೇಡ್ಕರ್ ಇಂದು ಈ ದೇಶಕ್ಕೆ ಕೇವಲ ಆರಾಧಿಸಲ್ಪಡುವ ಮೂರ್ತಿಯಾಗಿ ಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ. ಬದಲಾಗಿ ದೇಶದ ಸಮಾಜ, ರಾಜಕೀಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗಳನ್ನು ಪುನರ್‌ರೂಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ವೈಚಾರಿಕ ಮತ್ತು ತಾತ್ವಿಕ ತಳಹದಿಯಾಗಿ ಮುಖ್ಯವಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಅಂಬೇಡ್ಕರರ ಆರ್ಥಿಕ ವಿಚಾರಗಳು ಸಾಮಾಜಿಕ ಚಿಂತನೆಗಳು, ರಾಜಕೀಯ ವಿಚಾರಧಾರೆಗಳು, ಸಂವಿಧಾನದ ರೂಪರೇಷೆಯ ಆಶಯಗಳು, ಧಾರ್ಮಿಕ ನಿಲುವುಗಳು ಮುನ್ನೆಲೆಗೆ ಬರಬೇಕಾಗಿವೆ. ಆಗ ಮಾತ್ರ ನಿಜವಾದ ಅಂಬೇಡ್ಕರ್ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವ ಗ್ರಹಿಕೆಗೆ ಸಿಗಲು ಸಾಧ್ಯ. ಆಗ ಮಾತ್ರ ಅಂಬೇಡ್ಕರ್ ಈ ದೇಶದ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಬದುಕಿಗೆ ನೀಡಿದ ಕೊಡುಗೆ ಮತ್ತು ತ್ಯಾಗ ಏನು ಎಂಬುದು ಅರ್ಥವಾಗಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ.

ಭಾರತ ಇಂದು ದೊಡ್ಡ ದ್ವಂದ್ವಗಳಲ್ಲಿ ಸಿಲುಕಿಕೊಂಡು ನರಳುತ್ತಿದೆ. ಒಂದು ಕಡೆ ಅದು ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯತ್ತ ಮುಖಮಾಡುತ್ತಾ ಜಗತ್ತಿನ ದೊಡ್ಡ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳ ಸಾಲಿನಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರೆ, ಅದರ ಸಾಮಾಜಿಕ, ಧಾರ್ಮಿಕ ಪರಿಸರದಲ್ಲಿ ಇನ್ನೂ ಬೇರೂರಿರುವ ಜಾತೀಯತೆ, ಅಸ್ವಸ್ಥತೆಯ ಆಚರಣೆ, ಅಸಮಾನತೆಗಳು ಅದನ್ನು ದೊಡ್ಡ ಸಂದಿಗ್ಧತೆಯಲ್ಲಿ ಸಿಲುಕಿಸಿವೆ. ಭಾರತದ ನಿಜವಾದ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಎಂಬುದು ಅದರ ಸಾಮಾಜಿಕ, ಧಾರ್ಮಿಕ, ರಾಜಕೀಯ ಪರಿಸರದ ಪುನರ್‌ರಚನೆ ಮತ್ತು ಸುಧಾರಣೆಯನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸಿದೆ. ಹಾಗಾಗಿ ಭಾರತದ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯ ಬಗೆಗೆ ಅದರ ಸಾಮಾಜಿಕ, ಧಾರ್ಮಿಕ, ಆರ್ಥಿಕ, ರಾಜಕೀಯ ರಚನೆಗಳು ಮತ್ತು ಅವುಗಳ ಬಿಕ್ಕಟ್ಟುಗಳನ್ನು ಪರಿಹರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಮಾರ್ಗಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಗಾಢವಾಗಿ ಚಿಂತಿಸಿದ, ಅನುಷ್ಠಾನಕ್ಕಾಗಿ ಹೋರಾಡಿದ ಅಂಬೇಡ್ಕರ್ ಚಿಂತನೆ-ಬರಹ - ಹೋರಾಟಗಳು ಮುನ್ನೆಲೆಗೆ ಬರಬೇಕಾದ ತುರ್ತು ಇದೆ.

ಅಂಬೇಡ್ಕರ್ ದೊಡ್ಡ ವಿದ್ವಾಂಸರಾಗಿದ್ದರು. ಅವರದು ಸಾಟಿಇಲ್ಲದ ಪಾಂಡಿತ್ಯದ ಪ್ರಖರತೆ. ಅರ್ಥಶಾಸ್ತ್ರ, ರಾಜ್ಯಶಾಸ್ತ್ರ, ತತ್ವಶಾಸ್ತ್ರ, ಸಮಾಜಶಾಸ್ತ್ರ, ಇತಿಹಾಸ, ಕಾನೂನು, ಸಂವಿಧಾನ, ಶಾಸ್ತ್ರ, ಧರ್ಮ, ಪುರಾಣ ಹೀಗೆ ಹಲವು ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಆಳವಾದ ವಿದ್ವತ್ತು ಅವರಿಗಿತ್ತು. ಅವರ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ವಾದವೂ, ವಿರೋಧವೂ ಸ್ಪಷ್ಟತೆಯಿಂದ ಮತ್ತು ಸೂಕ್ತ ಆಧಾರಗಳಿಂದ ಕೂಡಿರುತ್ತಿದ್ದವು. ಸಾಕ್ಷ್ಯ, ಸಮರ್ಥನೆಗಳಿಲ್ಲದೆ ಮಾತನಾಡಿದವರಲ್ಲ ಎಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿದರೆ ಅವರ ಪಾಂಡಿತ್ಯದ ಹಿರಿಮೆ ಅರಿವಿಗೆ ಬರುತ್ತದೆ. ಅವರು ಇಂಗ್ಲೀಷ್, ಸಂಸ್ಕೃತ, ಹಿಂದಿ, ಪ್ರಾಕೃತ ಭಾಷೆಗಳ ಮೇಲೆ ಅಪಾರವಾದ ಪ್ರಭುತ್ವ ಹೊಂದಿದ್ದರು. “ಅವರ ಬೌದ್ಧಿಕ ಪ್ರಾಮಾಣಿಕತೆ, ವಸ್ತುನಿಷ್ಠತೆ, ಗಾಢವಾದ ಅಧ್ಯಯನದಿಂದ ರೂಪಿತವಾದ ತಾರ್ಕಿಕತೆ, ವಿಷಯದ ಮಂಡನೆಯಲ್ಲಿರುವ ಸ್ಪಷ್ಟತೆಯಿಂದಾಗಿ ಅವರ ಬರೆಹಗಳು ಭಾರತದ ಚರಿತ್ರೆ ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಕೃತಿಗೊಂದು ಹೊಸ ಆಯಾಮವನ್ನು ನೀಡಿವೆ. 20ನೇ ಶತಮಾನದ ಸಾಮಾಜಿಕ ಚಿಂತಕರಲ್ಲಿಯೇ ಅತ್ಯಂತ ವಿಶಿಷ್ಟವಾದ ಸ್ವಷ್ಟವಾದ, ಧೀರ ನಿಲುವನ್ನು ಅವರು ಹೊಂದಿದ್ದರು.” ಎಂಬ ಮಾತುಗಳು ಅಂಬೇಡ್ಕರರ ಪಾಂಡಿತ್ಯಪೂರ್ಣ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವವನ್ನು ಸಮರ್ಥವಾಗಿ ಹಿಡಿದಿಟ್ಟಿವೆ.

ಅಂಬೇಡ್ಕರ್ ತಾವು ಗಳಿಸಿದ ಪದವಿ, ವಿದ್ವತ್ತನ್ನು ದೇಶದ ಉದ್ಧಾರಕ್ಕಾಗಿ, ಅದರ ಅನಿಷ್ಟ ಆಚರಣೆಯಾದ ಅಸ್ವಶ್ವತೆಯ ನಿವಾರಣೆಗಾಗಿ ಬಳಸಿದರು. ಅಂಬೇಡ್ಕರ್ ಎಂದೂ ಸ್ವಾರ್ಥಕ್ಕಾಗಿ, ಸ್ವಂತ ಪರಿವಾರದ ಹಿತಕ್ಕಾಗಿ ಹೋರಾಡಿದವರಲ್ಲ. ಇಡೀ ಬದುಕುದ್ದಕ್ಕೂ ನಿಸ್ವಾರ್ಥವಾಗಿ ಬದುಕಿದ, ಹೋರಾಡಿದ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವ ಅವರದ್ದು. “ನಾನು ಇಷ್ಟೊಂದು ಪದವಿಗಳಿಸಿದೆ, ಅದರಿಂದ ದೊರೆತ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಸ್ವಂತದ ಪರಿವಾರದ ಅಥವಾ ನಮ್ಮದೇ ಜಾತಿಯ ಹಿತಕ್ಕಾಗಿ ಮಾತ್ರ ಬಳಸುವ ಯೋಚನೆ ಸಹ ಮಾಡಲಿಲ್ಲ. ನಾನು ಮಾಡುತ್ತಿರುವುದೆಲ್ಲವೂ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಅಸ್ವಶ್ವ ಸಮಾಜದ ಸಲುವಾಗಿ. ನಿಜ, ಅಸ್ವಶ್ವತೆಯ ಸಮಸ್ಯೆ ಒಂದು ಪ್ರಚಂಡ ಹಿಮಾಲಯವೆ. ಅದಕ್ಕೆ ಡಿಕ್ಕಿ ಹೊಡೆದು ನನ್ನ ತಲೆಯನ್ನು ಹೋಳಾಗಿಸಲು ಹೊರಟಿರುವೆ. ಅದರಿಂದ ಈ ಹಿಮಾಲಯಕ್ಕೇನೂ ಆಗದೆಯೂ ಹೋಗಲೂಬಹುದು. ಆದರೆ ರಕ್ತರಂಜಿತವಾದ ನನ್ನ ತಲೆಯನ್ನು ಕಂಡ ಮೇಲಾದರೂ ನನ್ನ ಏಳು ಕೋಟಿ ಅಸ್ವಶ್ವ ಬಾಂಧವರು ಆ ಹಿಮಾಲಯವನ್ನು ನೆಲಸಮಗೊಳಿಸಲು ಮುಂದೆ ಬಂದಾರು ಎಂಬ ವಿಶ್ವಾಸ ನನ್ನದು. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಪ್ರಾಣಾರ್ಪಣೆ ಮಾಡಲು ಸಹ ಆಗ ಅವರು ತಯಾರಾಗುವುದು ನಿಶ್ಚಿತ” ಅಂಬೇಡ್ಕರ ಈ ಮಾತುಗಳು ಅವರ ನಿಸ್ವಾರ್ಥ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವ, ಅಸ್ವಶ್ವತೆಯನ್ನು ನಾಶಮಾಡುವ ಅವರ ಹಂಬಲ, ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಪ್ರಾಣಾರ್ಪಣೆಯನ್ನು ಮಾಡಲು ಸಿದ್ಧವಿರುವ ತ್ಯಾಗ, ಹೋರಾಟದ ಮನೋಭಾವವನ್ನೂ, ಅಪಾರವಾದ ದಲಿತಪರ ಕಾಳಜಿಯನ್ನೂ ಹಿಡಿದಿಡುತ್ತವೆ. ಅವರು ಭಾರತದ ಉದ್ಧಗಲಕ್ಕೂ ವ್ಯಾಪಿಸಿರುವಂಥ ಹೋರಾಟವನ್ನು ಅತ್ಯಂತ ಶಕ್ತಿಯುತವಾಗಿ ಹಾಗೂ ವ್ಯವಸ್ಥಿತವಾಗಿ ಸಂಘಟಿಸಿ ಅಸ್ವಶ್ವರನ್ನು ಉದ್ಧರಿಸುವ ಮೂಲಕ ಸಮಾನತೆಯ ಸಮಾಜ ನಿರ್ಮಾಣ ಮಾಡಲು ಅವಿರತವಾಗಿ ಶ್ರಮಿಸಿದ ಅಸಾಮಾನ್ಯ ವ್ಯಕ್ತಿಯಾಗಿ ಉಳಿದಿದ್ದಾರೆ.

ಶಿಕ್ಷಣ, ಸಂಘಟನೆ, ಹೋರಾಟ ಇವು ಅಂಬೇಡ್ಕರ್‌ವಾದದ ಬಹುಮುಖ್ಯ ಅಂಗಗಳಾಗಿದ್ದವು. ಇವು ಅಸ್ವಶ್ವತೆಯ ನಿವಾರಣೆಗೆ ಅಂಬೇಡ್ಕರ್ ಕಂಡುಕೊಂಡ ಮಾರ್ಗಗಳಾಗಿದ್ದವು. ನಿಮ್ಮ ವರ್ಗದವರ ಉದ್ಧಾರ ಕೇವಲ ಶಿಕ್ಷಣದಿಂದ ಮಾತ್ರ ಸಾಧ್ಯ ಎಂದು ಅವರಿಗಾಗಿ ಶಿಕ್ಷಣ ಸಂಸ್ಥೆಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಲಾರಂಭಿಸಿದರು. ಅಸ್ವಶ್ವತೆಯ ನಾಶಕ್ಕಾಗಿ ಹೋರಾಟವನ್ನು ರೂಪಿಸಲು ಅಸ್ವಶ್ವವರ್ಗದವರ ಹಾಗೂ ಅಸ್ವಶ್ವತೆಯ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ ನಿಲ್ಲುವ ಸವರ್ಣೀಯರ ಸಂಘಟನೆಯಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದ್ದರು. ಕ್ರಾಂತಿಕಾರಕ ಹೋರಾಟಗಳನ್ನು ರೂಪಿಸಲು ಸಂಘಟನೆ ಬಹುಮುಖ್ಯ ಎಂದು ಅರಿತ ಅಂಬೇಡ್ಕರ್ ಶೋಷಿತ ಸಮುದಾಯಗಳು ಸಂಘಟನೆಗೊಳ್ಳಬೇಕು ಎಂದು ಒತ್ತಿ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ‘ಸಮಾಜ ಸಮತಾ ಸಂಘ’, ‘ಸಮತಾ ಸೈನಿಕ ದಳ’ ಎಂಬ ಎರಡು ಸಂಘಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿ, ಅಸ್ವಶ್ವತೆಯ ಆಚರಣೆಯನ್ನು ನಾಶಪಡಿಸಲು ನಾಸಿಕ್‌ನ ಕಾಳಾರಾಮ ದೇವಾಲಯ ಪ್ರವೇಶ, ಮಹಾಡ್ ಚಳುವಳಿ, ಮನುಧರ್ಮಶಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ಸುಡುವುದು ಹೀಗೆ ಹಲವು ಹೋರಾಟಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಬ್ರಿಟೀಷರ ದುಂಡು ಮೇಜಿನ ಪರಿಷತ್ತಿನಲ್ಲಿ ನಿಮ್ಮ ವರ್ಗಗಳ ದನಿಯಾಗಿ ಅವರ ಆಶೋತ್ತರಗಳನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುವ ಸಲುವಾಗಿ ವಾದಮಂಡಿಸುತ್ತಾರೆ. ಇಲ್ಲಿ ಅವರು ಮಾಡಿದ ಸಾಧನೆಯೆಂದರೆ

ನಿಮ್ಮ ವರ್ಗದವರ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ, ಧಾರ್ಮಿಕ, ಮತ್ತು ಆರ್ಥಿಕ ಹಕ್ಕುಗಳನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಹೊಸ ಸಂವಿಧಾನದ ಮೂಲಭೂತ ಹಕ್ಕುಗಳ ಘೋಷಣೆಯನ್ನು ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಿದ್ದು. ಇದಕ್ಕಾಗಿ ಗಾಂಧಿಯನ್ನು ಸಹ ಮುಖಾಮುಖಿಯಾಗುತ್ತಾರೆ.

ನಿಮ್ಮವರ್ಗದವರ ಬಗೆಗಿನ ಮೇಲ್ವರ್ಗದ ಸರ್ವೋಚ್ಚ ಸುಧಾರಣಾವಾದಿಗಳ ಅನುಕಂಪ, ದಯೆಗಳನ್ನು ಅಂಬೇಡ್ಕರ್ ನಿರಾಕರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಸಾಮಾಜಿಕ, ಧಾರ್ಮಿಕ, ರಾಜಕೀಯ ಅಪಕಾಶಗಳು ಭಿಕ್ಷೆಗಳಲ್ಲ ಅವು ಅಸ್ಪೃಶ್ಯರ ಸಾಂವಿಧಾನಿಕ ಮೂಲಭೂತ ಹಕ್ಕುಗಳು ಎಂದು ನಿಮ್ಮವರ್ಗದವರ ಘನತೆ, ಸ್ವಾಭಿಮಾನವನ್ನು ಎತ್ತಿಹಿಡಿಯುತ್ತಾರೆ. ಅಂಬೇಡ್ಕರ್ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವದ ಬಹುಮುಖ್ಯ ಗುಣ ಸ್ವಾಭಿಮಾನ. ತಮ್ಮ ಘನತೆ ಮತ್ತು ಹಕ್ಕುಗಳಿಗೆ ಚ್ಯುತಿ ಬರುವುದನ್ನು ಸಹಿಸದ ಧೀರ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವ ಅವರದ್ದು. ಹಾಗೆಯೇ ಅಸ್ಪೃಶ್ಯ ಸಮುದಾಯದಲ್ಲಿ ಸ್ವಾಭಿಮಾನವನ್ನು ಜಾಗೃತಗೊಳಿಸಿದ ಕ್ರಾಂತಿಕಾರಿಯೂ ಹೌದು. ಹಾಗಾಗಿಯೇ ಗಾಂಧಿ ನಿಮ್ಮ ವರ್ಗದವರನ್ನು 'ಹರಿಜನರು' ಎಂದು ಕರೆದುದಕ್ಕೆ ಅಂಬೇಡ್ಕರರ ವಿರೋಧವಿತ್ತು. 'ದಯೆ'ಯಿಂದ ಹೆಸರು ಬದಲಾಯಿಸುವುದಕ್ಕಿಂತ ಅವರ ಸಾಮಾಜಿಕ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಬದಲಾಯಿಸುವುದು ಮುಖ್ಯ ಎಂದು ಹೇಳಿ 'ಹರಿಜನ' ಎಂಬ ಪದವನ್ನು ಬಳಸಬಾರದೆಂದು ಮನವಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿಗಳು ಹಿಂದೂಗಳ ಹಿಡಿತಕ್ಕೆ ಸಿಲುಕದೆ ಆತ್ಮವಿಶ್ವಾಸದಿಂದ ಬದುಕುವಂತೆ ಮಾಡಲು ಎಷ್ಟು ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಯತ್ನಿಸಬಹುದೋ ಅಷ್ಟು ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಅಂಬೇಡ್ಕರ್ ಪ್ರಯತ್ನಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಅಸ್ಪೃಶ್ಯತೆಯ ನಿವಾರಣೆಗೆ ಉಪದೇಶಗಳಿಗಿಂತ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಆ ಸಮುದಾಯಗಳಿಗೆ ಶಿಕ್ಷಣ, ಸರ್ಕಾರಿ ಉದ್ಯೋಗ ಮತ್ತು ರಾಜಕೀಯ ಅಧಿಕಾರಗಳು ಸಿಗಬೇಕು ಎಂದು ಆ ನಿಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಅಸ್ಪೃಶ್ಯರಿಗೆ ಸಾಂವಿಧಾನಿಕ ಕಾನೂನುಗಳನ್ನು ರೂಪಿಸಿಕೊಡುವ ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ.

ಅಸ್ಪೃಶ್ಯತೆಯ ನಿವಾರಣೆಗೆ ಅಂಬೇಡ್ಕರ್ ಇಷ್ಟೆಲ್ಲಾ ಹೋರಾಟ, ವಿರೋಧಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರೂ ಅವರು ಎಂದೂ ಸರ್ವೋಚ್ಚರ ದ್ವೇಷಿಯಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಅವರ ವಿರೋಧವಿದ್ದದ್ದು ಬ್ರಾಹ್ಮಣಿಕೆಗೆ ಹೊರತು ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಬಗೆಗಲ್ಲ. ಬ್ರಾಹ್ಮಣಿಕೆ ಎಂಬುದು ಸಾಮಾಜಿಕ ಮನಸ್ಥಿತಿ. ಅದು ನಾಶವಾಗಬೇಕೆಂಬುದು ಅಂಬೇಡ್ಕರರ ನಿಲುವಾಗಿತ್ತು. ಅದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಅಸ್ಪೃಶ್ಯತೆಯ ನಿವಾರಣೆಯಲ್ಲಿ ಸರ್ವೋಚ್ಚರ ಹಿಂದೂ ಸುಧಾರಣಾವಾದಿಗಳು ಕೈಜೋಡಿಸಬೇಕೆಂದು ಕರೆ ನೀಡುತ್ತಾರೆ. ಮುಖ್ಯವಾಹಿನಿಯಲ್ಲಿದ್ದ ಸರ್ವೋಚ್ಚರ ಹಿಂದೂಗಳ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿ ಯಾವುದೋ ಒಂದು ರೀತಿಯ ಒಪ್ಪಂದದ ಮೂಲಕವೇ ಹಿಂದುಳಿದ ವರ್ಗ ಮತ್ತು ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿಗಳು ತಮ್ಮ ಭವಿಷ್ಯವನ್ನು ರೂಪಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು ಎಂದು ಅಂಬೇಡ್ಕರ್ಗೆ ಖಚಿತವಾಗಿ ಮನವರಿಕೆಯಾಗಿತ್ತು. ಅವರ ರಾಜಕೀಯ ತಾತ್ವಿಕತೆಯಲ್ಲಿ ಉಂಟಾದ ಮಹತ್ವದ ಬದಲಾವಣೆ ಇದು.

ಅಂಬೇಡ್ಕರರ ಕಳಕಳಿ ಅಸ್ಪೃಶ್ಯ ಸಮುದಾಯಕ್ಕೆ ಸಮಾನತೆ, ರಾಜಕೀಯ ಅಧಿಕಾರಗಳನ್ನು ದೊರಕಿಸಿಕೊಟ್ಟು ಅವರನ್ನು ಅಮಾನವೀಯ ಸಾಮಾಜಿಕ ವಾತಾವರಣದಿಂದ ಮೇಲೆತ್ತುವುದಾಗಿತ್ತು. ಹಾಗಾಗಿ ಅವರು ನಿಧಾನಗತಿಯ,

ಅನುಕಂಪದ ಆಧಾರದ ಪ್ರಯತ್ನಗಳನ್ನು ವಿರೋಧಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಹಾಗಾಗಿ ದುಂಡು ಮೇಜಿನ ಸಮ್ಮೇಳನಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಬಗೆಗೆ ಒತ್ತಡಗಳನ್ನು ಹಾಕುತ್ತಾರೆ. ಗಾಂಧೀಜಿ ಹಾಗೂ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಜೊತೆ ವಿರೋಧ ಕಟ್ಟಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಅಸ್ಪೃಶ್ಯರಿಗೆ ಸಾಂವಿಧಾನಿಕವಾಗಿ ರಾಜಕೀಯ ಹಕ್ಕುಗಳನ್ನು ದೊರಕಿಸಿಕೊಡುವ ಕಡೆಗೆ ಪ್ರಯತ್ನಿಸುತ್ತಾರೆ. ಕೊನೆಗೆ ಹಿಂದೂ ಧರ್ಮ, ಸಮಾಜದ ಸುಧಾರಣೆ ಅಸಾಧ್ಯ ಎಂದಾದಾಗ ಅಸ್ಪೃಶ್ಯ ಸಮುದಾಯಕ್ಕೆ ಹೊಸ ಧಾರ್ಮಿಕ ಅವಕಾಶಗಳನ್ನು ತೋರಿಸಿಕೊಡುತ್ತಾರೆ. ಬೌದ್ಧ ಧರ್ಮ ಸ್ವೀಕಾರ ದಲಿತರ ವಿಮೋಚನೆಯ ದಾರಿಯಾಗಿ ಅವರಿಗೆ ಗೋಚರವಾಗುತ್ತದೆ.

ಅಂಬೇಡ್ಕರ್ ನಾಸ್ತಿಕರೇನಲ್ಲ. ಹಾಗೆಂದ ಮಾತ್ರಕ್ಕೆ ಕುರುಡು ಆಸ್ತಿಕರೇನೂ ಆಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಧರ್ಮಗಳ ಜೀವವಿರೋಧಿ ನಿಲುವುಗಳನ್ನು ಮೂಢ ಆಚರಣೆಗಳನ್ನು ಕಟುವಾಗಿ ವಿರೋಧಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಧರ್ಮವನ್ನು ಅವರು ಬದುಕಿನ ಮೌಲ್ಯಗಳ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಗ್ರಹಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಬದುಕಿನಲ್ಲಿ ಸಂಸ್ಕಾರವಂತರಾಗಿ ಬದುಕಲು ಧರ್ಮ ಬೇಕೇಬೇಕು ಎಂದು ನಂಬಿದ್ದರು. ಮನುಷ್ಯನಲ್ಲಿ ನೈತಿಕತೆ, ಶೀಲಗಳನ್ನು ಬೆಳೆಸಲು ಧರ್ಮ ಅವಶ್ಯಕ ಎಂದು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿದರು. “ನನ್ನ ಇಬ್ಬರು ಅಕ್ಕಂದಿರು ತಮ್ಮ ಮಧುರವಾದ ಧ್ವನಿಯಲ್ಲಿ ಭಜನೆ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದಾಗ ನನಗನಿಸುತ್ತಿದ್ದುದು ಮಾನವರಾಗಿ ಬದುಕಲು ಧರ್ಮ ಮತ್ತು ಧಾರ್ಮಿಕ ಶಿಕ್ಷಣ ನಮಗೆ ಅಗತ್ಯವೆಂದು. ನನ್ನನ್ನು ಅನೇಕರು ‘ಧರ್ಮಹೀನ’ ಎಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತಾರೆ. ಅದು ಸರಿಯಲ್ಲ. ಧರ್ಮದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ನನಗಿರುವ ಶ್ರದ್ಧೆ ಮತ್ತು ಪ್ರೀತಿ ಏನೆಂಬುದನ್ನು ನನ್ನ ಸಂಪರ್ಕಕ್ಕೆ ಬಂದವರಿಗೆ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಗೊತ್ತಿದೆ.” ಅಂಬೇಡ್ಕರ ಈ ಮಾತುಗಳಲ್ಲಿ ಬಾಲ್ಯದಿಂದಲೂ ಅವರ ಮೇಲೆ ಪ್ರಭಾವ ಬೀರಿದ ಧರ್ಮದ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ಅಂಬೇಡ್ಕರ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವದ ಬಹುಮುಖ್ಯ ಗುಣಗಳಾದ ಮಾನವೀಯ ಅಂತಃಕರಣ, ಸ್ವಾಭಿಮಾನ, ದಿಟ್ಟತನ, ಪ್ರತಿಭಟಿಸುವ ಗುಣ, ಮುಂತಾದವುಗಳು ಬಂದದ್ದು ಕಬೀರ್ ಪಂಥದಿಂದಲೇ. ಹಾಗಾಗಿ ಮನುಷ್ಯನಲ್ಲಿ ಸಂಸ್ಕಾರಗಳನ್ನು, ವೈಚಾರಿಕತೆಯನ್ನು ಬೆಳೆಸುವ ಧರ್ಮವನ್ನು ಅವರು ಒಪ್ಪುತ್ತಿದ್ದರು.

ಅಂಬೇಡ್ಕರ್ ಹಿಂದೂ ಧರ್ಮವನ್ನು ತಿರಸ್ಕರಿಸಿ ಬೌದ್ಧಧರ್ಮವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಟೀಕೆಗಳು ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತವೆ. ಪಂಡಿತ ಸಾತವಾಲೇಕರರು ‘ಅಂಬೇಡ್ಕರರು ಮತಾಂತರಗೊಳ್ಳುವ ಮೂಲಕ ತಮ್ಮ ಸ್ವಂತದ ಹಿರಿಮೆಯನ್ನೇ ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳುವರು’ ಎಂದು ಟೀಕಿಸುತ್ತಾರೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಉತ್ತರ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಅಂಬೇಡ್ಕರ್ ಹೇಳುವ ಮಾತುಗಳು ಧರ್ಮದ ಬಗೆಗೆ ಅವರ ನಿಲುವುಗಳನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸುತ್ತದೆ. “ಬುದ್ಧಿವಂತಿಕೆ ಮತ್ತು ವಿದ್ವತ್ತಿನ ಕಾರಣಕ್ಕಾಗಿ ನನ್ನ ಹಿರಿಮೆಗೆ ಏನೂ ತೊಂದರೆಯಾಗದು. ಆದರೆ ಅಸ್ಪೃಶ್ಯನಾಗಿ ಉಳಿಯುವುದರಲ್ಲೇ ನನ್ನ ಹಿರಿಮೆ ಇದೆ ಎಂದಾದಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಹಿರಿಮೆಯನ್ನು ಶಾಶ್ವತವಾಗಿ ಉಳಿಸುವ ಸಲುವಾಗಿ ಅಸ್ಪೃಶ್ಯರೆನಿಸುವವರು ಸದಾ ಕಾಲಕ್ಕೂ ಅಸ್ಪೃಶ್ಯರಾಗಿಯೇ ಉಳಿಯಬೇಕೆನ್ನುವುದು ವಿಚಿತ್ರವಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ಹುಚ್ಚೆನ್ನಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ನನ್ನ ಅನಿಸಿಕೆಯೆಂದರೆ, ನನ್ನ ಹಿರಿಮೆ ಹೋಗುವುದಾದರೆ ಹೋಗಲಿ, ಆದರೆ ನಮ್ಮವರ ಏಳಿಗೆ ಆಗಬೇಕು. ಅದೊಂದು

ನನಗೆ ಬೇಕಾದುದು.” ಅವರ ಈ ಮಾತುಗಳು ಧರ್ಮ ಶೋಷಣೆಯ ಅಸ್ತವಾಗದೆ ಮನುಷ್ಯನ ಘನತೆಯನ್ನೂ, ಸಮಾನತೆಯನ್ನೂ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುವಂತಿರಬೇಕು. ಅದಲ್ಲದ ಧರ್ಮ ಧರ್ಮವೇ ಅಲ್ಲ. ಅಂಥ ಧರ್ಮದಿಂದ ಹೊರನಡೆದಾಗ ಹಿರಿಮೆಗೆ ಚ್ಯುತಿ ಬಂದರೆ ಬರಲಿ. ಅಸ್ಪೃಶ್ಯರ ಏಳಿಗೆ ತಮಗೆ ಮುಖ್ಯ ಎಂಬ ಅವರ ನಿಲುವಿನ ಹಿಂದಿನ ಕಾಳಜಿ ಮತ್ತು ದಿಟ್ಟತನಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸಬೇಕು. ಮುಂದುವರಿದು ಧರ್ಮ ತಮ್ಮ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವದ ಮೇಲೆ ಬೀರಿದ ಸಕಾರಾತ್ಮಕ ಪರಿಣಾಮಗಳ ಬಗೆಗೆ ಹೀಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. “ಧರ್ಮವು ಅಫೀಮಿನ ಮಾತ್ರೆ ಎಂದು ಕೆಲವರು ಹೇಳುವುದಿದೆ. ಆದರೆ ಅದು ಸರಿಯಲ್ಲ. ನನ್ನಲ್ಲಿರುವ ಒಳ್ಳೆಯ ಗುಣಗಳು ಅಥವಾ ನನ್ನ ಶಿಕ್ಷಣದಿಂದಾಗಿ ಸಮಾಜಕ್ಕೇನಾದರೂ ಒಳ್ಳೆಯದಾಗಿದ್ದಲ್ಲಿ ಅದಕ್ಕೆ ಕಾರಣ ನನ್ನ ಅಂತರ್ಮನದಲ್ಲಿನ ಧಾರ್ಮಿಕತೆಯೇ ವಿನಃ ಬೇರೇನೂ ಅಲ್ಲ. ನನಗೆ ಧರ್ಮಬೇಕು. ಆದರೆ ಧರ್ಮದ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವ ವಂಚನೆಯಲ್ಲ.” ಧರ್ಮ ಮತ್ತು ಧರ್ಮ ಕೊಡುವ ಶಿಕ್ಷಣ ಹೇಗಿರಬೇಕು ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಅವರ ಈ ಮಾತುಗಳು ಸಮಾಜ ವಿರೋಧಿ ಧೋರಣೆಗಳನ್ನು ಬೆಳೆಸುವ ಧರ್ಮಗಳ ಬಗೆಗಿನ ಟೀಕೆಯೂ ಹೌದು.

ಅಂಬೇಡ್ಕರ್ ಶಿಕ್ಷಣ ತಜ್ಞರಾಗಿದ್ದರು. ಸ್ವತಃ ಅದ್ಭುತ ಜ್ಞಾನದಾಹಿಯಾದ ಅವರು ಅಸ್ಪೃಶ್ಯರಿಗೆ ತಾವು ಬದುಕುತ್ತಿರುವ ಅಮಾನವೀಯ ಸ್ಥಿತಿಯ ಅರಿವನ್ನು ಮತ್ತು ಪರಂಪರೆಯ ತಿಳುವಳಿಕೆಯನ್ನು ಪಡೆಯಲು ಶಿಕ್ಷಣ ಅಗತ್ಯ ಎಂದು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅಸ್ಪೃಶ್ಯ ಸಮಾಜದ ನಾಯಕರಾದ ಅವರು ತಮ್ಮ ಹೋರಾಟದ ಮೊದಲ ಹಂತದ ಸಮಾಜಕಾರ್ಯವಾಗಿ ಅಸ್ಪೃಶ್ಯರಿಗೆ ಶಿಕ್ಷಣ ಮತ್ತು ಸರ್ಕಾರಿ ನೌಕರಿಗಳನ್ನು ಕೊಡಿಸುವ ಕೆಲಸದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಓದಿನ ಸಲುವಾಗಿ ಹೊಟ್ಟೆ ಖಾಲಿಯಿರಿಸಬೇಕಾಗಿ ಬಂದರೂ ನಡೆದೀತು, ಆದರೆ ಶಿಕ್ಷಣದ ಮಹತ್ವವನ್ನು ಅಲಕ್ಷಿಸಲೇಬಾರದು ಎಂಬ ಕಠಿಣ ನಿಲುವು ಅವರದು. ಶಿಕ್ಷಣದಿಂದ ಎಂತಹ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳನ್ನು ರೂಪಿಸಿ ಸಮಾಜಕ್ಕೆ ನೀಡಬೇಕು ಎಂಬುದರ ಬಗೆಗೆ ಅವರಿಗೆ ಸ್ಪಷ್ಟತೆಯಿತ್ತು. ಸ್ವಾಭಿಮಾನಿ, ಸಾಹಸಿ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವಗಳು ಶಿಕ್ಷಣದಿಂದ ರೂಪುಗೊಳ್ಳಬೇಕು ಎಂಬುದನ್ನು ಹೇಳಲು ಸ್ವತಃ ತಮ್ಮದೇ ಉದಾಹರಣೆ ನೀಡುತ್ತಾರೆ. “ನಾನೀಗ ಪಡೆದಿರುವ ಯೋಗ್ಯತೆಯಿಂದಾಗಿ ಯಾವುದೇ ಸರಕಾರಿ ಹುದ್ದೆಯನ್ನು ಸಮರ್ಥವಾಗಿ ನಿಭಾಯಿಸಬಲ್ಲೆ. ನಮ್ಮ ಸಮಾಜದ ಏಳಿಗೆಗಾಗಿ ನಮಗೀಗ ಅಂತಹವರ ಅಗತ್ಯವಿದೆ. ಆಡಳಿತದ ಈ ಕೋಟೆಯಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಮಹತ್ವದ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿದ್ದು ವೈರಿಗಳನ್ನು ಸೋಲಿಸಬಲ್ಲ ಮತ್ತು ನಮ್ಮ ಬಡಜನರ ಕಷ್ಟ ಸುಖಗಳನ್ನು ವಿಚಾರಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಲ್ಲ ಜನಗಳು ನಮಗೆ ಬೇಕು”. ಶಿಕ್ಷಣ ಸಮಾಜದ, ಸಮುದಾಯದ ಏಳಿಗೆಗಾಗಿ ಅರ್ಪಣಾ ಮನೋಭಾವದಿಂದ ದುಡಿಯುವ ಮನಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಬೆಳೆಸಬೇಕೆಂಬ ಅಂಬೇಡ್ಕರರ ನಿಲುವು ಅವರ ಮಾತುಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ.

ಅಂಬೇಡ್ಕರ್ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದ ಶಿಕ್ಷಣ, ಸಂಘಟನೆ, ಹೋರಾಟ ಈ ಮೂರು ಸೂತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಶಿಕ್ಷಣಕ್ಕೆ ಮೊದಲ ಆದ್ಯತೆ ನೀಡಿದ್ದರು. ಆ ಮೂಲಕ ಒಂದು ಸುಶಿಕ್ಷಿತ, ಸಮಾನತೆಯ ಮತ್ತು ಶೀಲವಂತ ರಾಷ್ಟ್ರವನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸುವ ಕನಸು ಕಂಡಿದ್ದರು.

ಜಾತಿ ಕೇಂದ್ರಿತ ಮತ್ತು ಜಾತಿಯೇ ತುಂಬಿರುವ, ಜಾತಿ ಮನಸ್ಸುಗಳನ್ನು ಬೆಳೆಸುವ ಶಿಕ್ಷಣ ಜಡವಾದುದು, ಆಧುನಿಕತೆಯಿಂದ ವಿಮುಖವಾದ ಶಿಕ್ಷಣದಿಂದ ಪ್ರಯೋಜನವಿಲ್ಲ, ದಲಿತವರ್ಗದವರಿಗೆ ತಾವು ಗುಲಾಮರಾದುದೇಕೆ? ತಮ್ಮ ಏಳಿಗೆಗೆ ಅಡ್ಡಿಯಾಗುತ್ತಿರುವುದು ಯಾವುದು ಎಂಬ ಅರಿವನ್ನು ಮೂಡಿಸಿ ಮೊದಲಿಗೆ ಅವರ ಕೀಳರಿಮೆಯನ್ನು, ಅಜ್ಞಾನವನ್ನು ಶಿಕ್ಷಣ ನಿವಾರಿಸುವಂತಾಗಬೇಕು. ಆ ಮೂಲಕ ಸಾಮಾಜಿಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಅವರಿಗಾಗುತ್ತಿರುವ ಹಾನಿ ಏನು ಎಂಬುದನ್ನು ಅರಿಯುವಂತೆ ಮಾಡುವುದು ಅವರ ಸ್ವಂತದ ಹಾಗೂ ರಾಷ್ಟ್ರಹಿತದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ತೀರಾ ಅಗತ್ಯವಾದುದಾಗಿದೆ. ನಮ್ಮೆಲ್ಲ ಸಾಮಾಜಿಕ ನೋವಿಗೆ ಇದೊಂದೇ ಔಷಧ ಎನ್ನುತ್ತಿದ್ದರು. ಇವು ಅಂಬೇಡ್ಕರ್ ಶಿಕ್ಷಣವನ್ನು ಕುರಿತ ಚಿಂತನೆಗಳಾಗಿವೆ. ಇವು ಅಂಬೇಡ್ಕರ್ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವದ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಮುಖಗಳನ್ನು ದರ್ಶಿಸುತ್ತವೆ.

ಅಂಬೇಡ್ಕರ್ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವವನ್ನು ಸೀಮಿತ ಚೌಕಟ್ಟುಗಳಲ್ಲಿ ಬಿಂಬಿಸಿ ಒಟ್ಟು ರಾಷ್ಟ್ರದ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಬದುಕನ್ನು ರೂಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಕ್ರಿಯೆಯಿಂದ ಅವರ ಚಿಂತನೆಗಳನ್ನು ದೂರವಿರಿಸಲಾಗುತ್ತಿರುವ ರಾಜಕಾರಣಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾದ ಅಗತ್ಯ ಇಂದು ಬಹುಮುಖ್ಯವಾದುದಾಗಿದೆ. ಹಾಗೂ ಆ ಸೀಮಿತ ಪರಿಧಿಯಾಚೆಗೆ ಅಂಬೇಡ್ಕರ್ ಏನು ಎಂಬುದನ್ನು ಅವರ ಬರಹ, ಚಿಂತನೆ, ಹೋರಾಟ, ಬದುಕಿನ ಮೂಲಕ ಕಟ್ಟಿಕೊಡಬೇಕಾದ ಅನಿವಾರ್ಯತೆಯಿದೆ. ಇಲ್ಲವಾದಲ್ಲಿ ಅಂಬೇಡ್ಕರ್ ಬಹುಮುಖ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವ ಅನಾವರಣಗೊಳ್ಳುವುದೇ ಇಲ್ಲ. ಅವರು ಕೇವಲ ಸಂವಿಧಾನ ಶಿಲ್ಪಿಯಾಗಿ, ದಲಿತ ಸಮುದಾಯದ ನಾಯಕರಾಗಿ ಮಾತ್ರ ಉಳಿದುಬಿಡುತ್ತಾರೆ. ಆಧುನಿಕ ಭಾರತದ ಮುಂಚೂಣಿಯ ನಾಯಕರಾದ ಅಂಬೇಡ್ಕರ್ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿನ ತಾಯನದ ಗುಣಗಳನ್ನು, ಹಂಬಲಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾದ ತುರ್ತು ಇದೆ.